

Mati Laur Anti Selart

Maailma ajalugu

KESKAEG
VARAUSAEG

Leibniz-Institut für Bildungsmedien
Georg-Eckert-Institut
-Forschungsbibliothek -

20 221 70 25

Kujundanud Mare Kõrtsini
Küljendanud Kaire Väkar
Toimetanud Kärt Jänes-Kapp, Mall Põldmäe

Tallinn, 2016
ISBN 978-9985-0-3513-9
© Mati Laur, Anti Selart ja kirjastus Koolibri, 2016

Kõik õigused on kaitstud. Ilma autoriõiguse omanike eelneva kirjaliku nõusolekuta pole lubatud ühtki selle raamatu osa paljundada ei elektroonilisel, mehaanilisel ega muul viisil.

AS Koolibri
Hiiu 38, Tallinn
www.koolibri.ee

EW
H-57
(1,2016)2

Sisukord

Keskaeg ____ 11

Keskaeg kui ajalooperiood ____ 12

Euroopa 5.–12. sajandil ____ 14

Rahvastik ____ 15

Riik ja ühiskond ____ 16

Läänikord ____ 19

Õigus ____ 20

Linnad ____ 22

Majandus ____ 23

Kristliku Euroopa sünd ____ 25

Euroopa ristiusustamine ____ 25

Barbarid ja kristlus ____ 26

Paavstivõim ____ 28

Ladina ja kreeka kiriku lõhe ____ 32

Kloostrid ____ 33

Barbarite riigid Lääne-Euroopas ja Põhja-Aafrikas 5.–8. sajandil ____ 35

Vandaalid ____ 35

Läänegoodid ____ 36

Burgundid ____ 37

Idagoodid ____ 38

Langobardid ____ 39

Frangid ____ 40

Frangi riik, Prantsusmaa ja Pürenee poolsaar 8.–12. sajandil ____ 44

Karolingide Frangi riik ____ 44

Frangi suurriigi jagamine ____ 47

Prantsusmaa ____ 48

Pürenee poolsaare riigid ____ 50

Keisririik 9.–12. sajandil ____ 54

Saksamaa kujunemine ____ 54

Ottod ____ 56

Saali dünastia ____ 59

Staufenid ja Welfid ____ 61

Arelaat ____ 66

Briti saared ja Skandinaavia kuni 12. sajandini ____ 72

Suurbritannia ____ 72

Plantagenetide suurriik ____ 76

Iirimaa ____ 77

Skandinaavia ____ 78

Ida-Euroopa maad kuni 12. sajandini	83
Suur-Määri riik	83
Tšehhi kuningriigi loomine	84
Ungari	85
Poola	86
Bütsants ja Venemaa	88
Bütsants	88
Venemaa	94
Keskaja lõpusajandid	98
Ebasõbralik loodus	99
Territoriaalriikide kujunemise algus	100
Õigus ja kohus	102
Majandus	103
Linnad	109
Katoliku kirik keskaja teisel poolel	111
Paavstlus 13. sajandil	111
Avignoni paavstid ja õhtumaa kirikulõhe	112
Kontsiilide ajajärk	114
Kiriku rahandus	115
Ristisõjad	115
Rüütliordud	117
Kerjusordud	118
Ketserlused	119
Saksamaa 13.–15. sajandil	121
Kuningakandidaatide võitlus. Otto IV	121
Friedrich II	122
Vastukuningate aeg (1245–1273)	124
Esimesed Habsburgid Saksamaa troonil	124
Luxemburgide esiletõus	125
Ludwig IV	126
Karl IV	127
Kuninga- ja keisrivõim hiliskeskaja Saksamaal	129
Kuningas Wenzel ja tema tagandamine	131
Keiser Sigismund	132
Friedrich III. Habsburgide trooniletõus	133
Vahemere maad 13.–15. sajandil	134
Itaalia	134
Pürenee poolsaare riigid	140
Prantsusmaa ja Inglismaa 13.–15. sajandil	146
Prantsusmaa	146
Burgundia hertsogiriik	153
Briti saared	154

Põhja-Euroopa 13.–15. sajandil ____ 160

Hansa ____ 160

Taani ____ 161

Rootsi ____ 163

Norra ____ 164

Põhjala riikide personaalunioonid ____ 165

Saksa ordu riik ____ 167

Ida-Euroopa 13.–15. sajandil ____ 170

Ungari ____ 170

Tšehhimaa ja Poola ____ 171

Türgi sõda ja dünastilised vastuolud ____ 176

Bütsants, õigeusu maad ja Leedu 13.–15. sajandil ____ 179

Bütsants ____ 179

Armeenia ja Gruusia ____ 182

Bulgaaria ____ 182

Serbia ____ 183

Venemaa ____ 183

Leedu ____ 188

Varauusaeg ____ 191

Varauusaja ühiskond ____ 192

Rahvastik ____ 193

Seisuslik korraldus ____ 196

Majandus ____ 197

Kommunikatsioon ____ 201

Abielu, perekond ja moraal ____ 204

Söök ja jook ____ 205

Suured maadeavastused ____ 207

Indiasse viiva mereteede otsingud ____ 209

Ümber maailma ____ 210

Edasised avastusretked ____ 210

Maadeavastuste tulemused ____ 212

Usupuhastus. Uuendusliikumine katoliku kirikus ____ 213

Usupuhastus ____ 213

Uuendusliikumine katoliku kirikus ____ 222

Absolutism ja valgustus ____ 225

Absolutism ____ 225

Valgustus ____ 227

Ühiskondliku lepingu teooria ____ 228

Valgustajate esikolmik ____ 229

Kameralistid ____ 231

Füsiokraadid ____ 232

Ka kuningad on inimesed ____ 233

Rahvusvahelised suhted ____ 234

Prantsusmaa ja Habsburgide vastasseisu kujunemine. Itaalia sõjad ____ 234

Kolmekümneaastane sõda (1618–1648) ____ 239

Prantsusmaa hegemoonia Euroopas ____ 243

Hispaania pärilussõda (1701–1714) ____ 245

Pragmaatiline sanktsioon ja konvientsipoliitika ____ 246

Seitsmeaastane sõda ____ 247

Türgi ekspansiooni tagasitõrjumine ____ 248

Prantsusmaa ____ 253

Reformatsioon Prantsusmaal ____ 253

Hugenottide sõjad ____ 255

Nantes'i edikt ____ 258

Louis XIII ____ 259

Päikesekuningas Louis XIV ____ 260

Pärast meid tulgu või veeuputus ____ 262

Inglismaa ____ 263

Reformatsioon Inglismaal ____ 263

Elizabeth I ____ 266

Võitmatu armaada ____ 267

Stuartid Inglismaa troonil ____ 268

Kodusõja vallandumine ____ 270

Cromwelli diktatuur ____ 271

Restauratsioon ____ 272

Kuulus revolutsioon ____ 273

Parlamentaarsete monarhia kindlustamine ____ 274

Hispaania ____ 276

Felipe II ____ 277

Hispaania allakäiguteel ____ 279

Hispaania Bourbonide võimu all ____ 280

Madalmaad ____ 283

Vabadusvõitlus Hispaania ülemvõimu vastu ____ 284

Ühendatud Provintside Vabariik ____ 286

Saksamaa ____ 289

Preisimaa ____ 292

Habsburgide Austria ____ 295

Läänemere maad ____ 298

Taani ja Rootsi varauusaja alguses ____ 298

Poola varauusaja alguses ____ 299

Liivi sõda ____ 301

Poola-Rootsi-Taani jätkuv vastasseis ____ 303

Väike Põhjasõda ____ 304

Absolutismi kehtestamine Rootsis ja Taanis ____ 305

Suur Põhjasõda ____ 306

Rootsi 18. sajandil	___	308
Taani 18. sajandil	___	310
Poola 18. sajandil	___	310
Venemaa	___	312
Ivan IV	___	312
Segaduste aeg	___	314
Romanovite dünastia algus	___	316
Peeter I	___	317
Paleepöörete ajajärk	___	319
Katariina II	___	320
Euroopa koloniaalvallutused	___	322
Aasia koloniaalne hõivamine	___	322
Kesk- ja Lõuna-Ameerika	___	323
Uued koloniaalvõimud	___	324
Põhja-Ameerika	___	326
Inglismaa-Prantsusmaa vastasseis	___	328
Siberi hõlvamine	___	329
Kohanimed	___	330
Isikunimed	___	340